

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ УТВОРЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ

диякон
Микола РУБАН,
О. І. БОЛДАР

Актуальність і постановка проблеми. Упродовж віків Православна Церква визначала духовні ідеали українського суспільства, маючи суттєвий вплив на хід історичних подій. Власне через це Церкву вважають одним із найважливіших соціально-політичних чинників, що визначає особливість національного характеру. Сучасні процеси інституалізації Помісної Церкви в Україні вимагають глибокого історичного аналізу вітчизняної церковної історії задля збереження власної релігійної ідентичності. В умовах ідеологічного протистояння українці змушені щораз сильніше доводити право мати власну історію, що має багатовікову безперервну тяглість.

Отже, предметом дослідження виступає процес формування Галицької митрополії у складі Константинопольського Патріархату, його історичні передумови та наслідки. Вважаємо, що Галицька митрополія мала стати новим духовним центром Руси-України після занепаду Києва, що у свою чергу засвідчує існування окремої західноруської церковної інституції, незалежної від Володимиро-Суздальської держави. Актуалізація даної теми зумовлена її здатністю надати історичного об-

У статті здійснено спробу дослідити історичні передумови та наслідки утворення Галицької митрополії Константинопольського Патріархату. Виявлені особливості релігійного протистояння Галицько-Волинського та Володимиро-Суздальського князівств. Проаналізовано історію національного церковного руху в Галицько-Волинській державі.

Ключові слова: Галицька митрополія, Київська митрополія, Галицько-Волинське князівство, Володимиро-Суздальське князівство, православ'я, унія, Константинопольський Патріархат.

deacon
Nick RUBAN,
O. I. BOLDAR

*THE HISTORICAL
PREREQUISITES AND THE
CONSEQUENCES
OF THE FORMATION OF
GALICIAN METROPOLIS*

The article is an attempt to explore the historical prerequisites and the consequences of the formation of the Galician metropolis of Constantinople Patriarchate. It

shows the religious opposition between Galicia-Volyn and Vladimir-Suzdal principalities. The work gives a history analyzis of the national church movement in Galicia-Volyn state.

Key words: *Galician Metropolis, Kyiv Metropolis, the Galicia-Volyn principality, the Vladimir-Suzdal principality, Orthodoxy, Union, Constantinople Patriarchate.*

ґрунтування автокефалії Української Православної Церкви, її власної традиції та ідентичності.

Мета дослідження полягає у тому, аби шляхом історичного аналізу джерел та наукової літератури продемонструвати особливості розвитку національного релігійного руху в Галицько-Волинській державі. Хронологічні рамки роботи охоплюють період від часів становлення Галицько-Волинської держави (1199 р.) до реорганізації Київської митрополії у складі Константинопольського Патріархату (1458 р.), якою у свою чергу було закріплено історичне значення Галицької митрополії у титулі митрополита Київського, Галицького та усїєї Руси.

У наш час історія Церкви у Галицько-Волинській державі є недостатньо дослідженою з багатьох об'єктивних причин. Насамперед проблема ускладнюється відсутністю аутентичних джерел у фондах українських джерелознавців, що дозволяє окремим історикам використовувати це для фальсифікацій історичних концепцій. Водночас, досліджуючи історію Церкви, досить складно оминати упереджені ідеологічні принципи науковців у відповідності до їхньої конфесійної належності.

Аналіз досліджень і публікацій. Історіографія цього питання, на перший погляд, досить широка. Насамперед варто відзначити фундаментальну історичну працю емігрантського церковного діяча І. Власовського «Нарис історії Української Православної Церкви». У своєму дослідженні автор надає глибокий комплексний аналіз історії Київської митрополії від часів її заснування до післявоєнної формації УАПЦ, що отримала свою канонічну легалізацію Синодально-канонічним Томосом Константинопольського патріарха Григорія VII від 13 листопада 1924 р. Утім, з огляду на те, що професор І. Власовський провадив роботу над своїм дослідженням в еміграції, він був обмежений у своїй джерельній базі, власне чому даний нарис, зі слів самого автора, не має всеохоплюючого характеру. Значення цього джерела полягає у тому, що до сьогодні немає іншого більш повного викладу історії Української Церкви, позбавленого впливу іноземних історико-богословських концепцій.

Також важливо відзначити роботу митрополита Макарія Булгакова «История Русской Церкви», виданої з благословення Священного Синоду РПЦ в кінці XIX ст. Маючи серйозний академічний характер, ця праця стала еталоном російської церковно-

історичної концепції, і в наш час чимало дослідників сприймають труди митрополита Макарія як найбільш авторитетне джерело. Однак суттєвим його недоліком є ідеологічна заангажованість у питанні канонічної належності Києво-Галицької митрополії.

Для греко-католицької історіографії є характерною праця Григора Лужницького «Українська Церква між Сходом і Заходом: Нарис історії Української Церкви». Автор притримується позиції, що «Українська Церква ще зі своїх початків ніколи не поривала з Римом і попри свою належність до Царгорода завжди впродовж історії прагла з'єднання з Апостольською столицею [Римом. – Прим. авт.]» [7, с. 4]. Враховуючи дане твердження, книга є своєрідною апологією Берестейської унії 1596 р., попри це містячи у собі цікаві деталі з життя Церкви у Галицько-Волинській державі.

Іншим яскравим прикладом греко-католицької історіографії є «Історія Церкви в Україні» о. Юрія Федоріва. Розрахована для релігійно-шкільного вжитку, книга подає оригінальні відомості про передумови формування окремого церковного осередку на західних землях Русі, з урахуванням суспільно-політичних та державотворчих процесів династії Романовичів на Галицько-волинському престолі. Такий підхід дозволяє по-новому розглянути заходи світської влади у справі упорядкування релігійного життя в державі.

Серед сучасних праць варто відзначити «Історію Христової Церкви в Україні» архієпископа Ігоря (Ісиченка). У своїй книзі автор торкається питання утворення та подальшої долі Галицької митрополії. Однак книга не ставить собі за мету глибокого дослідження з названої теми, а є радше загальним посібником для студентів духовних навчальних закладів.

Отже, враховуючи досить широке коло історико-критичних досліджень з історії формування Галицької митрополії, вважаємо за доцільне провести власний виклад історичних подій довкола цього процесу, з урахуванням існуючих літописних джерел та доповнюючи їх у міру необхідності.

Виклад основного матеріалу. На Галичині перша єпископська кафедра виникла у Перемишлі. Існує кілька версій щодо дати її заснування. Василь Слободян датує її виникнення 1026 р. [14]. Є свідчення, що вказують на 1087 р. [6, с. 367]. На думку Я. Щапова, кафедра була утворена між 1117 і 1128 р. [16]. Утім, більшість дослідників схиляється до датування, запропонованого митр. М. Булгаковим – 1120 р. [8]. Спершу ця земля була розділена на кілька князівств: Перемишське, Звенигородське, Галицьке та Тереховське. Князь Володар Ростиславич побудував у Перемишлі кафедральний собор св. Іоана Хрестителя, а пізніше його

син об'єднав землі усіх вищеназваних князівств у єдине – Галицьке. Єпископська кафедра тоді була перенесена до Галича, і Перемишль поступово втратив своє релігійне значення [5, с. 140].

Подальший розвиток Церкви у князівстві був пов'язаний із діяльністю династії Романовичів. Під час боротьби Данила Галицького з боярами єпископат підтримав боярську опозицію. Проте князь із властивою йому енергійністю підкоряв єпископів своїй владі. Так, придворний князя Данила Андрій 1242 р. був направлений до Перемишля через ворожість тамтешнього князя й інтриги єпископа. Не заставши князя, він розорив єпископські володіння та забрав у полон співця Митусу, який не хотів служити князеві і знайшов притулок при архієрейському дворі [7]. Після того, як Данило подолав боярську опозицію, він вигнав єпископа Артемія за його прихильність до заколотників. Важливо згадати також про Угруську єпархію, що була заснована ще за часів Данила. У 1240–1241 рр., після татарської навали, угровський єпископ Іоасаф проголошує себе митрополитом, за що і був вигнаний Данилом, а угрувську єпархію було ліквідовано, натомість утворено Холмську [5, с. 140].

Говорячи про Церкву в Галицько-Волинському князівстві, варто спочатку проаналізувати причини виникнення окремої митрополії від Київської. Звісно, однією з причин було падіння Києва і зникнення київського митрополита. Тоді князь Данило обрав печатника Кирила як кандидата на митрополита Київського і всієї Русі, а вже у 1246 р. він вислав Кирила на висвяту до Константинопольського патріарха. У той час унаслідок жорсткого політичного протистояння Візантії та Римського престолу, яке переросло у IV хрестовий похід (1202–1204), Вселенський патріарх разом з імператором перебував у Нікеї. Там уперше патріарх висвятив на митрополита українця. І саме галичанин Кирило, ставши митрополитом, поклав початок практиці фатального виїзду митрополитів на північ, у Володимиро-Суздальську землю [5, с. 141].

Цікавою особистістю на тлі формування Галицької митрополії є архієпископ Петро. Перша згадка про нього датується 1245 р., коли йдеться про Вселенський собор у Ліоні (Франція). Петро виступає на цьому Соборі як перший представник Української Церкви. Щодо нього відомо небагато, зокрема те, що на Соборі він не знав біблійних мов, а також те, що мав багато відомостей про татар. Про це є свідчення у «Буртонських анналах» («Annales Burtonenses»). Питання особистості Петра ще й досі лишається невисвітленим. Складність полягає у тому, що його немає у каталогах митрополитів, а отже, або його прибрали звідти пізніше, або

він був на своєму місці дуже нетривалий час і просто не встиг туди потрапити. Щодо терміна «архієпископ» – то такий титул міг носити лише київський митрополит або новгородський владика, який від 1156 р. також іменувався архієпископом. Але новгородський владика з того часу був відомий, і це був не Петро, а пастир Аркадій. Отже, Петро міг бути київським митрополитом після того, як у 1239 р. тодішній митрополит Йосиф пропав безвісті, але про це немає ніяких доказів. Таку гіпотезу висунув Томашівський, проаналізувавши дуже докладно всі джерела. Він, на думку Томашівського, міг бути київським митрополитом, обраним Собором єпископів, але, не маючи патріаршого підтвердження, через складність комунікацій, тимчасово керував Київською митрополією. Можливо, він не мав титулу «митрополит» через відсутність патріаршого благословення. Утім, нічого певного у цій справі сказати не можна. Не можна, однак, заперечити його участь у Соборі, бо на це є докладні джерельні записки [15, с. 99]. Цікаво, що Антоній Петрушевич стверджує, що «архієпископ Петро не був ані галицьким, ані київським митрополитом». Він говорить, що архієпископ Петро був римо-католицьким пастирем, якого відправили на Русь задля задоволення духовних потреб іноземців, що проживали на цій території. Однак у 1860-х – 1870-х роках у Лондоні опублікували «Буртонські аннали», й інформація про архієпископа Петра стала публічно доступною. Тоді А. Петрушевич змінює свою позицію і стверджує, що Петро був таки русином, адже латинянином він не міг бути хоча б тому, що не знав латинської мови. Але найцікавіше, що А. Петрушевич, не згадуючи про свою давнішу кваліфікацію владика Петра як латинського єпископа, направленого Римом до Русі для духовної опіки місцевих іноземців-католиків, раптом беззастережно прийняв погляд М. Гарасевича, В. Левицького й Філарета, що згаданий Петро був галицьким єпископом греко-слов'янського обряду. Згодом А. Петрушевич схилився до твердження М. Стрийковського, І. Кульчинського, Ф. Штраля, нібито посольство на Собор у Ліоні вислав галицько-волинський князь Данило Романович. Він стверджував також, що відома місія Джованні да Плано Карпіні на Русь і в Монголію (1245–1247 рр.) стала прямим наслідком ліонської подорожі руського владика Петра [11, с. 79].

Також не вирішено історичне питання: хто відправив Петра на цей Собор? З приводу цього існує два припущення: перше – Данило Галицький, який на той момент зібрав свої землі, або ж це міг бути чернігівський князь Михайло. А. Томашівський схиляється більше до другого варіанту, адже князь Михайло мав

хороші стосунки з католицьким світом. Цікаво, що про перебування руського посольства на I Ліонському соборі було відомо польському хроністу XVI ст. Мацеєві Стрийковському, який свідчив про його відправку до Ліону галицько-волинським князем Данилом Романовичем – задля переговорів із папою Інокентієм IV у справі своєї коронації та можливого укладення церковної унії. Звідки М. Стрийковський взяв цю інформацію, точно сказати неможливо [11, с. 76]. Вочевидь, польський історик мав доступ до якихось джерел, що не збереглися до наших часів.

Наприкінці XIII століття унаслідок занепаду Києва київські митрополити Кирило III та його наступник Максим перенесли місце свого перебування до Володимиро-Суздальського князівства – головного конкурента Галицько-Волинської держави за давньоруську спадщину. Таким чином галицькі князі Лев Данилович та його наступник Юрій I Львович клопотали перед Константинопольською патріархією щодо утворення окремої православної митрополії для південно-західних руських князівств, зокрема Галицько-Волинського. Результатом цих клопотань стала грамота Константинопольського патріарха Афанасія I та візантійського імператора Андроніка II Палеолога, згідно з якою Галицька єпархія отримала статус митрополії. До її складу належали: Галицька, Перемиська, Володимирська, Холмська, Луцька та Турівська єпархії [4, с. 97]. Новоутворена митрополія отримала 81 номер у диптиху Константинопольської Православної Церкви. Серед причин, що спонукали Константинопольського патріарха благословити утворення нової митрополії, варто відзначити загрозу втрати західноруських єпархій. Як бачимо, галицькі князі уміло використовували дипломатичний вплив на Візантію. А отже, враховуючи загрозу посилення дипломатичних стосунків Галицько-Волинської держави з католицьким світом, Візантійська Церква була вимушена піти на певні поступки задля збереження цілісності православного світу та дипломатичних стосунків з потужною європейською країною.

Утім, важливо не упустити один момент у стосунках галицько-волинських князів із католицьким світом. У 1205 р. папа Інокентій III, відомий своїми прагненнями до поширення своєї зверхності над слов'янським світом, вислав до князя Романа Галицького посольство з проханням прийняти католицьку віру та перевести у неї свій народ. Як плату за це він пропонував Романові корону і визнання його «королем Руським». Однак, згідно з літописом, князь відповів йому: «Чи меч Петрів у папи такий самий, як цей? Коли він має такий самий, то може роздавати міс-

та. А коли я цей маю при боці, не хочу ніякого іншого, і не треба мені ніякого королівства. Батьки і діди мої здобували собі землі й городи мечем, – здобуду і я. Як був князем, так і буду, а ламати свою віру задля королівської корони не стану» [3]. З цього уривку можна зробити висновок, що віра для князів галицьких була не лише політичним чинником, але й духовним. Проте пояснити його відмову від корони можна і менш поетично, адже обіцянки Риму були досить примарними, а поривати стосунки із православними ієрархами було недоцільно. Обставини прийняття Данилом корони були зовсім іншими. Так, однією з них була боротьба проти татар, адже, прийнявши корону, він сподівався на допомогу з Риму, але його лишили одного боротися проти своїх ворогів. Проте галицько-волинські сили відперли татар, а врешті прийшло до примирення між Данилом і татарським воеводою Куремсою. Історики припускають, що однією з умов примирення було поривання зв'язків із Римом. У 1256 р. Данило виконав цю умову, адже не бачив іншого виходу [15, с. 103]. Із того часу Данило більше не підтримував зв'язків з Римом. Як бачимо, незважаючи на близьке розташування до Західних країн, галицько-волинські правителі не поспішали приймати католицизм. Причини на це можуть бути різноманітні. Перша – це, звісно, те, що переважна більшість населення князівства було православним і, вочевидь, не мало прагнення змінювати свою віру, або ж князі не хотіли псувати стосунки з Константинополем.

Проте повертаємось до подій 1303 р. Першим митрополитом Галицьким був Ніфонт, щоправда, він помер у 1305 р. За його правління функції головного храму митрополії виконував Успенський собор м. Галича. Наступним кандидатом на Галицьку митрополію був Петро – ігумен Ратненського монастиря. У той час помер Київський митрополит Максим, який де-факто перебував у столиці Володимиро-Суздальського князівства. Володимирський князь Михаїл Ярославич відправив до патріарха власного кандидата на Київський митрополитий престіл – ігумена Геронтія. У результаті довгих суперечок, які тривали до 1308 р., у Константинополі не погодилися ставити окремого галицького митрополита і ігумена Петра зробили митрополитом Київським і всієї Русі. Цим поставленням у Царгороді прагнули задовольнити і галицько-волинського князя, кандидат якого митрополит Петро, як син Галицької землі і на кафедрі Київській, а не окремій Галицькій, мав би дбати про розвиток церковно-релігійного життя рідного народу [2, с. 104]. Однак новообраний митрополит майже одразу виїхав на

північ і став ревним соратником московського князя Івана Даниловича Калити в боротьбі з Тверським князівством за право управління об'єднаною державою. Пізніше митрополит Петро переніс кафедру до Москви, що сприяло її піднесенню у подальшому часі. Збудований стараннями митрополита Петра Успенський собор Московського Кремля став кафедральним, у ньому ж і поховали спочилого Петра. Попри це існують свідчення, що з середини 1310-х до кінця 1320-х років Галицькими єпархіями керував литовський митрополит Феоділ.

Галицько-волинські князі відновили клопотання перед патріархом про поставлення окремого митрополита. У 1331 р., стараннями галицько-волинського князя Юрій II Болеслава (1325–1340) та його тестя – литовського князя Гедиміна, Константинопольський патріарх Ісаїя відновив Галицьку митрополію, визнавши за галицьким єпископом Гавриїлом статус митрополита. У цей час землями князівства подорожував київський митрополит Феогност. Він домігся визнання за собою права предстоятельства переважної більшості руських єпархій. Таким чином поза його владою залишалася лише відновлена Галицька митрополія. У 1332 р. митрополит Феогност відвідав Константинопольського патріарха і домігся від нього ліквідації Галицької митрополії. Таким чином, канонічна юрисдикція єпархій Галицької митрополії й надалі визнавалася за митрополитом Київським Феогностом, який здійснював наречення єпископів [5, с.143].

Так, після двох нетривалих періодів існування Галицької митрополії (1303–1305, 1331–1332) вона була скасована, а шість західноукраїнських єпархій повернулися у підпорядкування київського митрополита, який перебував у Володимирі на Клязьмі. Однак на цьому історія митрополії не була закінчена. В актах Константинопольської патріархії можна знайти свідчення про наречення галицького митрополита Федора (Теодора), датовані 1331 р. Скоріше за все мова йде про галицького єпископа Федора, який у Константинополі клопотав про відновлення Галицької митрополії і, врешті-решт, у період міжцарства (1341–1347) домігся повного її відновлення у старих межах [5, с. 142]. Галицький митрополит Феодор брав участь у Константинопольському Синоді 1337 р. На 1345 р. до складу Галицької митрополії входили: Полоцька, Турово-Пінська, Володимирська, Перемиська, Луцька, Холмська, Чернігівська, Смоленська, Брянська та Білгородська єпархії. У цей період на Волині правив князь Любарт Гедимінович, а у Галичі його ставленик – воевода-боярин Дмитро Дедько.

У вересні 1347 р., після перемоги у громадянській війні та початку правління візантійського імператора Іоана VI Кантакузина, традиційний титул митрополита Русі Феогноста був змінений на титул «митрополита Київського і всієї Русі». Імператор поставив вимогу, аби галицькі єпископи визнали над собою владу митрополита Феогноста. Священний синод константинопольської Церкви затвердив декрети Кантакузина, і новий патріарх Ісидор викликав галицького митрополита на суд у Константинополь. Подальша доля митрополита Феодора не відома. Вочевидь, Феодор не прийняв розпорядження Константинопольського патріарха. За свідченням відомого російського візантолога Бібікова, саме в цей період на півдні Русі виникає самостійна Галицька митрополія [1, с. 178].

У 1349 р. Галицько-Волинська держава припинила своє існування. У період між 1352–1362 рр. єпархії Галицької митрополії перебували в підпорядкуванні київських митрополитів Феодорита та Романа, поставлених патріархом Тирновським. Роман у 1355 р. був затверджений Константинопольським патріархом Каллістом.

Далі варто взяти до уваги події 1370 р., коли король Казимир III Великий звернувся з листом до Константинопольського патріарха Філофея, у якому просив затвердити єпископа Антонія митрополитом Галицьким. Король стверджує, що Галицька митрополія вже існувала раніше, а отже, і повинна існувати надалі. Патріарший собор 1371 р. задовольнив прохання короля і поставив Антонія митрополитом над Перемиською, Холмською, Турівською та Володимирською єпархіями. Новобраний митрополит Антоній мав поставити єпископів у Холм, Турів, Перемишль та Володимир за сприянням митрополита Угровлахія. Вважається, що у 1375 р. у зв'язку з розпорядженням папи римського Григорія XI краківському архієпископові призначити католицьких єпископів до Галича, Перемишля, Володимира-Волинського, Холму та змістити православних єпископів, митрополит Антоній мусив залишити Галич і перенести звідти свою резиденцію. Після 1375 р. влада митрополита Антонія була обмежена литовським митрополитом Кіпріаном, який у 1377 р. висвячував єпископа на Володимиро-Волинську кафедру [10].

У світлі цих подій особливу увагу викликає лист патріарха Константинопольського Філофея до митрополита Київського Олексія, який перебував у Москві. У цьому листі патріарх виправдовує себе перед московським князем за відновлення Галицької митрополії. Цей лист, за словами Г. Лужницького, виразно засвідчує, до якої міри Константинопольський патріарх був зобов'язаний та відда-

ний великому московському князеві. «Я знаю, що Твоя Святість буде сумувати, що воно так сталося, але не було іншої можливості... Ми musiли так зробити» [8, с. 156]. Цей факт доводить упереджену політику Вселенського патріарха щодо Української Церкви.

По смерті Антонія у 1381 р. Константинопольський патріарх Ніл призначив нового Галицького митрополита, ім'я його не відоме. У цей час Київський митрополит Кипріан поширив свою владу на Холмську і Володимирську єпархію. У 1391 р. Ягайло передав Галицьку та Перемиську єпархії єпископу Луцькому і Острозькому Іоану, за що той заплатив королю 200 гривень. Король відіслав Іоана до Константинополя як кандидата на митрополичий престіл, однак патріарх не затвердив його через скаргу на київського митрополита Кипріана, в юрисдикції якого знаходилася Луцька єпархія, правлячий архієрей якої не міг без його згоди переводитися до іншої митрополії, тим більше ставати митрополитом. Іоан, не отримавши патріаршого благословення на митрополичий престіл, продовжував керувати митрополією. Деякий час патріарх не перешкоджав йому в управлінні, однак згодом Іоан був позбавлений сану, а новим єпископом Луцьким у 1396 р. був поставлений Феодор. У 1397 р. Константинопольський патріарх Антоній призначив митрополитом Галицьким та екзархом Галича та Мавровлахії єпископа Вифлеємського Михаїла, який, прибувши до Галичини, намагався позбавити Іоана права управління митрополією [8, с. 157]. Патріарх, передбачаючи призначити іншого кандидата на Галицьку митрополію, просив Ягайла визнати тимчасові повноваження екзарха Михаїла. Митрополиту Кипріану Антоній оголосив догану і знову підтвердив рішення патріарха Філофея 1371 р.: Мавровлахія та Галичина мають перебувати під керівництвом архієреїв, призначених із Константинополя.

У 1401 р. київський митрополит Кипріан нарешті домігся ліквідації Галицької митрополії. Наступник невизнаного митрополита Іоана – Сава був скинутий у тому ж році на Московському соборі. У повній мірі Галицька митрополича кафедра була ліквідована за правління митрополита Київського і всієї Русі Фотія. Із 1414 р. Галицька єпархія була перетворена на намісництво, предстоятелем якої був не єпископ, а намісник київського митрополита. Утім, попри власні зобов'язання митрополит Фотій, оселившись у Москві, не надавав належної уваги своїм литовським єпархіям. Унаслідок чого ряд литовських архієреїв відмовились підпорядковуватися Фотію та провели 15 листопада 1415 р. у Новоградку-Литовському Церковний собор, на якому обрали на Київську кафедру ігумена

Дечанського монастиря – болгарина Григорія (Цамблака). Однак, всупереч рішенню Собору, Константинопольський патріарх відмовився висвятити нового митрополита та наклав на нього анафему. Тоді друга сесія Собору, за підтримки князя Вітовта, ухвалила власними силами поставити ігумена Григорія митрополитом, який і очолював митрополію до своєї смерті у 1420 р. По смерті митрополита Григорія князь Вітовт налагодив контакт з митрополитом Фотієм, чим відновив номінальну єдність північної та південної митрополії [13, с. 37].

У 1458 р., після самовільного відокремлення Московської митрополії, Константинопольський патріарх провів реорганізацію Київської митрополії, зокрема надавши київським митрополитам титул «митрополит Київський, Галицький та всієї Русі». Галицька митрополія була відновлена у 1539 р., але лише як єпархія, яка була закріплена за митрополитом Київським і всієї Русі [5, с. 145].

Проект відновлення Галицької митрополії виник у кінці XVIII століття у середовищі галицької греко-католицької ієрархії. Цьому сприяли як геополітичні обставини поділу українських земель, так і прагнення українського духовенства мати церковного ієрарха з осідком у Львові, незалежного як від львівських латинських архієпископів, так і київських унійних митрополитів. Восени 1773 р. львівський єпископ Лев Шептицький направив цісаріці Марії Терезі проект відновлення Галицької митрополії, що мала б у підпорядкуванні Львівську і Перемиську єпархії. 11 вересня 1806 р. цісар Франц I затвердив пропозиції з відновлення Галицької митрополії, представивши їх папі римському Пієві VI. 24 лютого 1807 р. папа римський підписав буллу, якою відновив Галицьку митрополію, затвердив номінанта і визнав за ним усі права, що ними користувалися київські митрополити. А вже 25 вересня 1808 р. відбулося урочисте сходження Антонія Ангеловича на Галицький митрополичий престіл.

Отже, проаналізувавши хід подій довкола формування Галицької митрополії, вважаємо за необхідне зробити **висновки**. Історичні передумови розділення єдиної Київської митрополії полягають у складному релігійно-історичному протистоянні Галицько-Волинського та Володимиро-Суздальського князівств за спадщину давньоруської держави. Виникнення окремої митрополії для галицьких єпархій позбавляло північних князів можливості релігійного впливу на території сусідньої держави. Водночас історичні джерела свідчать про суттєві зловживання київських митрополитів, що перебували у Володимирі на Клязьмі (згодом у Москві), щодо пастирського служіння у ввірених їм галицьких єпархіях,

унаслідок чого релігійне життя на місцях зазнавало занепаду. Дане прагнення було негативно сприйняте київськими митрополитами, що перебували під владою московських князів, оскільки виникнення окремої канонічно невіддєленої їм церковно-адміністративної одиниці на території південно-західної Русі суттєво обмежувало її канонічну владу, що, безумовно, негативно відбивалось на фінансовому стані ієрархів. Утім, попри активну протидію північно-руських церковних ієрархів, галицькі князі все ж спромоглися досягти утворення окремої митрополії шляхом дипломатичних заходів. Послаблена IV Хрестовим походом Візантія (1204 р.) задовольнила прагнення галицьких князів, тим самим прагнучи послабити екуменічний діалог у Галицькій державі. Попри це, разом із занепадом Галицько-Волинського князівства поступово занепадала і її Церква. Цьому ж сприяли й геополітичні фактори. Занепад Галицької митрополії був першим проявом постійного намагання Московської Церкви підпорядкувати під свій релігійний вплив усі українські землі. У наш час має місце схоже релігійне протистояння, результатом якого має бути інституалізаційне оформлення помісної Української Православної Церкви. Події з історії Галицької митрополії яскраво засвідчують важливість даного питання у світлі духовної незалежності української нації.

1. Бибииков М. В. Byzantinorossica: Свод византийских свидетельств о Руси. Нарративные памятники. I. – М., 2004. – 736 с.
2. Власовський І. Ф. Нарис історії Української Православної Церкви. – Т. 2. – К., 1998. – 397 с.
3. Галицько-Волинський літопис / переклад Л. Махновця [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/links/galvol.htm>
4. Годубинский Е. Е. История Русской Церкви. – М., 1902. – 987 с.
5. Ігор (Ісиченко), арх. Історія Христової Церкви в Україні. – Х., 2013. – 759 с.
6. История иерархии Русской Православной Церкви. – М.: ПСТГУ, 2006. – 925 с.
7. Літопис Руський / переклад Л. Махновця [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/litop/>
8. Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом. – Л., 2008. – 640 с.
9. Макарий (Булгаков), митр. История Русской Церкви. – Т. 3. – СПб., 1883. – 224 с.
10. Памятники древнерусского канонического права, I. // Русская историческая библиотека, VI. – СПб., 1880. – Стлб. 181.
11. Паславський І. В. Галицький єпископ Петро – ставленник і дипломат Данила Романовича // Український історичний журнал. – К., 2013. – № 5 – С. 75–87.
12. Петрушевич А. О галицких епископах со времён учреждения Галицкой епархии, даже до конца XIII века // Галицкий исторический сборник. – Л., 1854. – Вып. 2. – С. 3–81.
13. Савух П.Ю., Чуприна В.В., Пилявець Л.Б. З людьми, Богом і Україною. – К.: МАУП, 2006. – 396 с.
14. Слободян В. Церкви України. Перемиська єпархія. – Л., 1998. – 863 с.
15. Федорів Ю. Історія Церкви в Україні. – Л., 2010. – 180 с.
16. Щапов Я. Н. Государство и церковь Древней Руси X–XIII вв. – М.: Наука, 1989. – 233 с.